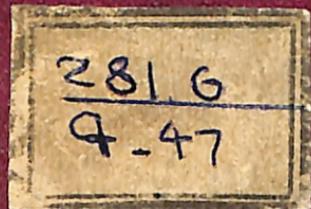

3671, 3672
3673, 3674

..

1913

100

Printed in Turkey

2010

ՀԱՄԱՐԾ

ՔՆՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԱՇԽԱՏԱՑԻՐԵՑ
ԿՄՄԱՆՈՒՔՆ ԳՀՆՅ. ՀԵԳԻՄԵԱՆ

1910

ՏԱՐԱԳ. ՕՆԴԻԿ ԲԱՐԵՎԱՐ, ԵՎԱ ԵՎ ԱՐԴԻ
Կ. ՊՈԼԵՍ

Հ Ա Մ Ա Պ Օ Տ

Ք Ն Ն Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Ս Ո Ւ Խ Ն Ա Ս Ի Բ Ո Ւ Խ Թ Ի Ի Ն

ՔՐԵՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Կ

Քսան զարելու ժամանակամիջոցի մը վրայ յետա-
ղարձ գնասական ակնարկ մը պետք բաւել մեզի գաղա-
փար կազմելու համար այն խոր ու անզնդացին տար-
բերութեան մասին զոր կը հանդիսադրէ այժմնան
քաղաքակրթութիւնը՝ բարոյական զարգացման տե-
սակէառվ, հինքն հետ բազդատմամբ: Գրեթէ բոլոր
քաղաքակրթ աշխարհ Հռոմի հոկայ տիրապետու-
թեան ներքիւ մնացած էր, ժամանակի հողովման համե-
մաս, մարդկացին միտքն ըստ ինքնան որքան ու-
կրնար առաջնորդել և հասցնել զարգացման վերին
տակար արտեսաներն ու զիտութիւնք, համեմա-
տառիճանիք. արտեսաներն ու զիտութիւնք, համեմա-
տակար բարձրութեան մէջ կը գտնուելին. Հռոմէական
կայսրութիւնը կը պարծէր միանգամայն իր լէգէօննե-
րով և զիտուն մատենագիրներով: Կիկերոն կը զբէ թէ
երբ և իցէ ժամանակի մէջ չն երեցած այնքան զիտուն
երբ և անձինք որքան իր գարուն մէջ: Հռոմէական
մատենագրութեան ոսկեղարը կոչուելու արժանի էր
այն. բայց զիտաղլարար մտաւորական բարձրութեան
այդ փառայեղ զարաքշանի մէջ մարդկութիւնը հոգե-
պէս ու բարոյապէս խիստ անկեալ վիճակի մը և հա-
կոսնեաց զիրքի մէջ կը գտնուել: Յորհաղ կըսէ թէ
թիւնեաց զիրքի մէջ կը գտնուել: Յորհաղ կըսէ թէ
չին կրնար նոր ոճիր և մողութիւն աւելցնել անոնց

204
ԿԸ

1103

վրայ . և ինչպէս նոյն զարու պատմիջներն առագկով կը նկարագրեն , մողեգնութիւնք , անդթութիւնք և ապականութիւնք տիրած էին ի մտսնաւորի Հոռմ , Աթէնք , Կորնթոս և ուրիշ մարդաշատ կողորոշներ : Մարդիկ ց'որչափ կը զարգանացին աշխարհացին գիտութեանց մէջ , նոյն համեմատութեամբ ալ կը հեռանացին բարոյականութենէ : Հրէաստանի մէջ իսկ ճշմարդիս Աստուածապաշտութիւնը տեղի տուած էր կեղծիքի , խարդաւանանքի և անարդ չափամոլութեան :

Համեմական կայսրութեան անհայն մէկ զիւղին մէջ այդ միջոցներուն կը ծնի մանուկ մը որ Յիսուս կը կոչուի . մայրը տարօրինակ յայտնութիւններ կ'ընէ անոր ծննդեան պարագաներուն վրայ . հասարակութիւնը հիւսնի մը որդին կը համարէ զանի . ամբողջ իր երիտասարդութեան շընակին կ'զբաղի հիւսութեամբ , Գալիլեայի Նազարէթ ըսուած անշուք տառան մէջ ուր կը տիրէր բացարձակ յետաղիմութիւն և մաքի խաւար . գոյութիւն չունէին հնո՞ւ ոչ զպոցներ և ոչ ալ մատենապարաններ : Այս երիտասարդն որ բացի իր մատաղ մանկութեան մի կարծ ժամանակէ ուրիշ երբ և իցէ ատեն Պաղեստինի սահմաններէ չը բաժնուած՝ ինչպէս կը վկայեն բոլոր հետաքրքիր հին և նոր գիտուններ և պատմիչներ , իր երևանամեաց տարիքին յանկարծ — ժամանակս հասաւ — մը մնջելով կը ձեռնարկէ գործ մը վեհ ու փրկարար . անդուժ կը զիւանդագար կը պարտի մօտակայ քաղաքներն ու գիւանդագերն , կը զիմէ հասարակաց վայրելն ու ժողովարանները , կը խօսի , կը քարոզէ , կը յայտնէ այսպիսի խմաստալից գաղափարներ , նորատեսիլ վարդապետութիւններ և բարձր սկզբունքներ որոնք առաջին անթիւններ է որ կը հնչին մարդկացին ականջին : Իր հայրեղութիւնները հիացած ու ապշած այս անակնկալ փոփո-

խութեան վրայ և յանձին իրենց հիւսն ազգականին բարեկամին ահսնելով զիխովին տարբեր աստուածութեան միջութիւն ապագապատճեն մը , կը բացազանչեն «Ասիկայ ու սծացին վարդապետ մը , կը բացազանչեր կը այս ինչ իմաստութիւն է կից ունի այս բաները կամ այս ինչ իմաստութիւն է կը ապագապատճեն մը , Ասիկայ հրաշքներ կ'ըլլան ասոր ասոր տրուած որ այսպիսի հրաշքներ կ'ըլլան ասոր անոքով , ասիկայ հրաշք , Մարիսամին որդին» և այն ձեռքով , ասիկայ հրաշք , գիրքերը գիտէ որ սորված չէ » : — «Ո՞չ ազիշ ասիկայ գիրքերը գիտէ որ սորված չէ » :

Ան՝ ո՛չ Սոլլասի , ո՛չ Պղաստնի , ո՛չ Արիատուէլի ոչ նման խմաստասերներու կանխապատրաստութիւնն անի , ուսուցանել միսել սուած ուսանելու թիւնն անի , ուսուցանել արգարեւ , ըստ վկայութիւնն լուրջ սէտքը չի տեսներ . արգարեւ , ըստ վկայութիւնն լուրջ անոնիրուն քննապատճերու , Ան՝ ուսանողական և բանիրուն քննապատճերու , կ'ըլլան հրաշքներ չի կ'ըլլան քրեք չի լոլորած , համբաւաւոր զպոցներ չի կ'ըլլան հրաշք չի գարուն գիտուն մարդկանց հնայցելած և ո և է իր գարուն գիտուն մարդկանց հնայցելած և արդէն չի որ իր վարյարերութիւն չի մակած . և արդէն չի որ իր վարյարերութիւնն անոքով ալ մարդկացին ուսման ու գիւղապիտութեանց մէջ ալ մարդկացին ուսման ու գիւղապիտութեանց հնայցելած չի մարդուիր :

Անոր սկզբունքներն այնքան վսկէ և զիխովին անուկախի իր գարէն ու ազգէն , յայտնուած են բոլոր գարկախ իր գարէն ու ազգաց համար և այն խորին ու երկրերու և բոլոր ազգաց համար և զիմ խորին ու երկրերու անցիպի ճշմարտութիւնները որոց լուսաբանուածին առիթիւ հարիւրաւոր մեկնութիւններ գրուած թիւնն առիթիւ հարիւրաւոր մեկնութիւններ երազով են են , միենոյն առեն այքան սպազ և բացորոշ կերպով են են , միենոյն առեն ապէտ և զիտուն հաւասարապէս արտայալուած որ ապէտ և զիտուն հաւասարապէս պարունակութիւն և օգտուիլ : Վկայ , Երան քարոզը , կ'ընան լոլոնել և օգտուիլ : Վկայ , Երան քարոզը , միանգումայն գերազանցօրէն բարձր և խմաստալից , միանգումայն պարզ ու մեկին :

Աւշագիր կղէք անոր խօսելու եղանակին ալ մարդկաներու խօսեկամերալին չի նմանիր , ապագար տիւղարէներու վճռական չեշտ մ'ունի ան , իշխանարար բական ու վճռական չեշտ մ'ունի ան , իշխանարար կը խօսի , միենոյն ժամանակ հայրական գորով մը կը կը խօսիք իր կենարար խօսքերուն մէջ . «Ճշմարիտ , ճշմարիտ իր կենարար խօսքերուն մէջ .

բիս կ'ըսեմ ձեզի...: — Հսկը էք որ բառեցաւ առջիններուն... բայց ես ձեզի կ'ըսեմ»: Զանի բանելու և Հրէից մեծամեծներուն առջեւ բերելու համար զբրկուած պաշտօննեաններ, հիացած ու վերացած անոր հովթեղ ու մեղրավից խօսքերէն, ունիշտիրներու շարքն մէջ ապշանար կը մնան և իրենց ստանձնած ամբարիչտ գերին կիրարկուամն իսկ յիշելու պատեհութիւն չի դանելով կը զտոնան ձևնուռնայն ասարկելով թէ երբեք մէկու այդ մարդուն պէս խօսած չէ (Յովի, է, 46):

Եւ ի նչ առնեխն Անոր վարդապետութիւնները այնքան յանկուցիչ, չնինչ ու վերանորոգիչ որ յաւիտեան պիտի չհիմնան և հզարամն զրոշմ պիտի կընեն. անշուշտ զրգոցիւս անձուեկ շընանակին մէջ մի առ մի յիշատակել զանանք աւելորդ և անհարկի աշխատութիւն մը պիտի ըլլար, քանի որ նոր և հին կտակարանները ուշի ուշով ուսումնասիրել ամէն քրիստոնէի նուիրական պարտքն է. միայն քանի մը զիստաւոր յայտնութիւններ հաւ թուել անպատճն չեմ համարեր իրը նմոց և զրաւական Անոր գերմարդկացին խնասաւութեան և մարդասիրութեան:

Յիսուս եղաւ սոսացին և վերջին տիպար անձը յայտարարով սա երկնացին ճշմարտութիւնը թէ մարդու մը յարգն ու արմէքը կախում չունի ո՛չ անոր ունեցած հարստութիւնն, ո՛չ զիստութիւնն և ոչ ալ անոր պաշտօնէն կամ ստափանէն. եթէ իրօք յարդ ունի, գայս պէտք է վնասուել անոր բարոյական բնութեան մէջ:

Թէ ամէն մարդ պատուական է ինչ ազգի կամ ինչ վիճակի մէջ ալ զտուի. չի կայ խտիր Հրէի, Հեթանոսի, ծառայի, ազատի, արուի և էզի մէջ. ամէնքն ալ իրեն համար միւնոյն ևն եթէ իսկապէս զիտակից են իրենց կոչման:

Մարգիկ յոտից ցգուեխ ընկլիմուած՝ աշխարհային հեշտութեանց մէջ, իրենց բովանդակ հոգին ու խնամքը կեպրոնացուցած՝ միայն ֆիզիքական ու մտաւոր զարկացման, անսես առած կամ գրեթէ մուսած էին գայցման, հոգին և անոր վերաբերեալը. Ան՝ առաջնոր կ'ըլլայ, հոգին և անոր վերաբերեալը. Սն՝ առաջնոր կ'ըլլայ, հոգին իսկական արժէքը մատնանշող, մարմինէն հոգւոյն իսկական արժէքը մատնանշող, ունուած առանցքով ունեցած առաւելութիւնը չօտագիր ապացոյցներով հաստատող և մարգիկը հոգեկան անդպայութիւնէ կամ հաստատող և մարգիկը հոգեկան անդպայութիւնն է: Բնութեանէն սթափիցնող, գոչելով, «Հոգին, հոգին». թմրութեանէ սթափիցնող, բոկոր աշխարհը շահի «Ի՞նչ օգուտ է մարդուն եթէ բոկոր աշխարհը շահի և իր անձը և հոգին կորանցնէ: — Հոգի առաւել է քան և իր անձը և հոգին կորանցնէրձ:»

Ան տիրական հեղինակութիւններ կը ծանուցանէ ու կը հաւասարէ հոգւոյ անմանութիւնը, փարատելով այս կետ ամէն ստարակոյս որ կընար մերթ ընդ մերթ առթիւ ամէն մարդկացին տկար ու սահմանափակ ծնունդ առնել մարդկացին հոգւոյն պատասխանամիացին: Վերջիշել կուտայ հոգւոյն պատասխանամիացին առ Աստուած բոկոր շար գործերուն, ուուութիւններ առ Աստուած բոկոր համար: Խօսքերուն և նոյն իսկ խորհուրդներուն համար:

Յոց կուտայ աղբիւը Սիրար ուրիշէ կը բգիմն մարդոց բոկոր թշուառութիւնները և չարփանիրը. մարդոց բոկոր թշուառութիւններ և չարփանիրը. միայն ապանուու միանդաման ապանուու միջոցը որով միայն յայտնելու միանդաման ապանուու միջոցը յիշենց մեղքերէն և պիտի կընային մարդիկ ապատի իրենց մեղքերէն մաքրագործեկոլ նախ մեղքին տիտուր հետեւանքներէն մաքրագործեկոլ նախ մեղքին պիտի և իրենց մէջ ի ընէ զումիրաբը և ապա Աստուածոյ և իրենց մէջ ի ընէ զումիրաբը և ապա Աստուածոյ և իրենց մէջ ի ընէ զումիրաբը և ապա պիտի կը պարզէ նաև հետեւալ սրբուուկոլ. այս առթիւ կը պարզէ նաև հետեւալ սրբուուկոլ. այս առթիւ կը պարզէ նաև հետեւալ սրբուուկոլ. պարզէ յայտնութիւննը թէ մարդիկ որ սոնակոխ ըլլած բաղի յայտնութիւննը թէ արդար օրէնքը, անսաստած էին անոր էին Աստուածոյ արդար օրէնքը, անսաստած ման անոր էին Աստուածոյ արդար օրէնքը:

Կը յացանէ նուեւ սա անհերքելի ճշմարտութիւնը
և իր երկնային ծրագիրը թէ աշխարհի խմասութիւնը
և գորութիւնը առ յաւէտ բաւական պիտի չըլլային
մարդկելը փրկելու հոգեաէս և իրենց վայել զիրքին
բարձրացնելու , բատ որում աշխարհ մնուած էր բա-
րուսպէս , ինք եկած էր կեսմէք տաղու համար անոր
իր մահուամբ :

Ահա այսօրինակ նոր վարդապետութիւններով
և յացանութիւններով մարդկային ազգին միտքն ու
հոգին ասպորելու և իր անկիսակ վիճակին հանելով
խսէալ բարձրութեան մէջ զնելու համար Գալիքացի
երկասարդին , իր գործունէութեան սահմանափակ
շրջանին՝ գտնուած մէջավացրին մէջ կատարած բա-
րեկներն ու զոհոգութիւնները արդիօք թիւ ու սահման
ունին , ինչպէս կը վկայէ Յովհաննէս աւետարամիշ
Ս. գիրքին մէջ անսնք . համառօտակի նշանակուած են
այնչափ՝ որչափ որ պիտի բաւէր ապահովելու ապա-
հաց մարդկութիւնը անոր Արդի-Աստուածութեան և
փրկչական զերին նկատմամբ :

Յացանուած կենարար վարդապետութեանց հան-
գէպ , մարդկային սոմէն ամբարշտութիւն , յանձնա-
պատահնութիւն և անսուբր զգացմունք պէտք է
տեղի տացին ընդհուպ , մարդ՝ արմատական փոփո-
խութիւն կրէր վերածնելով Ս. Հոգիով , և տակա-
մահատներու Աստուծոյ Արքացութեան մէջ մուտ գոր-
ծելովը մարդկացին բարեցջութիւնը ապահովուէր
մօտաւոր ապագայի մէջ , մշտնշնաւորելու համար
աշխարհի անխառն խաղողութիւնը և աստուածալին
օրհնութիւնը :

Երկնաւոր վարդապետին վայրաբերած լոյս ճշմար-
տութիւնները որոնք այն ապականեալ զարուն մոլո-
րած մարդկութեան թիւը ըմբոնութիւնն և աշխար-

հահայեացքին կը հակասէին զլիովին , արդէն կանխա-
յացանուած Յիսուսէ , սուկալի հալածանքներու պատ-
յամունան թէ զմոննք քարոզողներու և թէ
ձառ կը գառնան թէ զմոննք քարոզողներու և թէ
իրենց վարքն ու բարքը այդ ճշմարտութեանց համար
համաձայնեցնել ձգնող նորինծայ քրիստոնէից համար
ինչպէս պատմութիւնը կը վկայէ , անկիսալ խաւա-
կ մարդկութիւնը , քրիստոնէութեան նորածագ
բասէր մարդկութիւնը , ի խուսաքարի իշխանու-
թրեւն յորդ լոյսը միթագնելու և խուսաքարի
թիւնը յաւերժաշնելու համար իր վայրատ հետապնդ-
դումները ինչ ծայրամալ ու անկուր խոդութիւննց
գումարուց այն այնպէս , այն յամենայնի տիար
հասցուց . բայց և այնպէս , այն յամենայնի տիար
ճշմարտութեան առաքեաներն ու վկաներն զարեր
ճշմարտութեան առաքելիքն տանջանքներն առ ոչինչ զրկով ,
ամբողջ անտրեկիչ տանջանքներն առ ոչինչ զրկով ,
ամբողջ անտրեկիչ տանջանքներն սիրուն ու յաղթանակին համար անձ-
արդարութեան սիրուն ու յաղթանակին համար անձ-
արդարութեան սամիններ նահատակութեամբ և մազաշափ
նուզոն եղան սամիններ նահատակութեամբ և մազաշափ
չափանի իրենց դիտակցական Ս . Հաւատքէն որ
չի չկեցան իրենց դիտակցական Ս . Հաւատքէն որ
ինչ էր անոնց համար , և ճանապարհ և ճշմար-
տուն ինչ էր անոնց համար : Հասնալիցի կայսր Յուլիանոս ,
տութիւն և կանք : Հասնալիցի կայսր Յուլիանոս
երգուեալ թհամարին քրիստոնէութեան ջնջելու համար
երգունիք այն նոր կրօնին , ի զուր կը մատէ կիսնքք տի-
շեաքը այն նոր կրօնին , ի զուր կը մատէ կիսնքք տի-
շեաքը , նորանոր բանական միջոյներ որոճալով զը-
իւ գիշեր , անոր գերաբեկացին բարոյական զօրու-
թիւն մէջ , անոր գերաբեկացին ուսպանութիւն զինուորներու ընա-
թիւնը սպասագինուոծ անձողիր զինուորներու ընա-
թիւնը համար . Խրաբանչիւր մահատու կարծուոծ
ջնջան համար . Խրաբանչիւր մահատու կարծուոծ
հարուածը նոր կրօնին կաւաց այն արդիւնքն ինչ
արդիւնք որ պիտի տար «աքացեն ընդզէմ խթանի :»

Յուլիանոս , ստրատիած վերջապէս և յուսահաստած
իր սագայդական ձևնարկին , միանդաման սքանչա-
յած հանգէպ անսուած կամքին ու կորովին զորս ցոյց
կուտային թագաւորաց թագաւորին արի ու անձնուէր
զինուորները և նակառակի իր ուխտին ու որոշման ,
զինուորները և նակառակի իր ուխտին ու որոշման ,

նեռավելեան, մահուան անկողնի մէջ աչքերն յառած երկնք, կը գոչէ. «Դուքն յաղթեցիր, ով Գալիխացի»:

Անուանի Գալզիացի պատմագիրը՝ կիզօ ցոյց կուտաց թէ Սւեստարանը տիրեց Յունաստանի, Հոռմի և բարբարոս Եւրոպացի: Քրիստոնէութիւնն իրեւամուր թումբ կասեցուց մոլութեանց և ապականութեանց սոնկալի հեղեղն որ քաղաքակիրթ աշխարհը կ'ողողէր, վիրեց մարդկացին ընկերութիւնը բարուց զաղիր տիրուղութենէն և երբ Հոռմ անրարոցութենէ հիւծած, նուաճուեցաւ հիւսիսի վայրագ ցեղերու արշաւանքներու ներքեւ, Քրիստոսի կրօնը միայն կրցաւ ընկերութեան կազմը պահել անվիժար և պահպանել հին քաղաքակրթութեան պատուղները:

Նկատելով որ քրիստոնէութիւնն ուրիշ կրօններու նման հիմնուած չէ նախապատմական և անդրյանեղեան դարերու, այլ՝ ըստ կարելոյն լուսաւորեալ և քաղաքակրթեալ մի դարու մէջ. քարոզուած չէ նախապէս, բարբարոս և վայրենի մոլովրդեան մը որ անոր ծագման պարագաներուն պահպանման մասին անփոյթ ու անկարող գտնուէր. ընդհակառակը, հաստատուած է աշխարհիս համբաւաւոր քաղաքներէն միտին՝ Երուսաղէմի մէջ, մի քանի տարիներ յետց քարոզուելու պայմանաւ Հոռմ, Կորնթոս, Սթէնք և ուրիշ երեւելի գարգացած կեղրոններ:

Փոխանակ կարգ մը խմաստակներու քմահած վճիռներուն և յախուան գատողութեանց առջե զլուխ խոնարհներու, խզձի մոռք քննել պարտիմք թէ արդարե Քրիստոնէութիւնն Աստուածացին յայտնութիւնն է թէ հասարակ կրօն մը, Սւեստարանը իրօք վաւերական և արժանահաւատ գիրք մըն է թէ մարդկացին իմաստութեան արդանահաւատ գիրք մըն ու մարդկացին սպառած ըլլան երբեմն սխարներ կամ չափազանցութիւններ:

Ամէն անոնք որմնք կրօնի բուն ոգւոյն և ակըզրունքներուն հետ չեն ընտանացած և իրենց երկրաւոր կեանքը խորապէս համաձայնացուցած չեն անոնց հետ, և առանց փոքրիկ ձիգ մը ընկերու այս մասին (ինչ որ արդէն ապլած միջավայրին մէջ իրենց ալ բարոյական մնածութիւնը պիտի յատկանչէր), թուլաբար անձականութեանը պիտի կեանքը մը կը քաշքչեն, ընդունակ են մոլորութեան քառակն մէջ խորամիուելու, ընդհակառակն անոնք որ ձշմարիս զիտակ են մարդկացին ուակն, անոնք ան համարձական հոգին գոհացնելու, անոնք բուսիկ են և անբաւական հոգին գոհացնելու, անոնք բուսիկ են և անբաւական հոգին կը գտնեն քրիստոնէութեան այս՝ խիստ համապատասխան կը գտնեն քրիստոնէութեան մէջ:

Ամէն պարագայի տակ, սակայն, զիտակական ու կենդանի հաւատաքի մը տիրանալու, անոր սուրբներգործութեան տակ ապլած ըլլալու համար, անհրաժեշտ պայմանն է ուսումնակիրել, քննել և հասկալ Քրիստովակրութիւնը, մանաւանդ ներկայ Ա. Գրքի բավանդակրութիւնը, մանաւանդ ներկայ Ժամանակի մէջ ուր կրօնի լոյս ձշմարտութիւնները ժամանակի մէջ ուր կրօնի լոյս ձշմարտութիւնները յաւակնատ Տէկ զարգացածներու կողմէ կը հալածուին յաւակնատ Տէկ զարգացածներու կլիստաւորաբար, որպէս այն անհեթեթ առարկութեամբ զիտակարաբար, որպէս թէ ո և է Աստուածացին յայտնութիւնն երբեք տրուած Քրիստովակրութեան այս կարգի իմաստակներ կ'երեկ Շլլար մարդկութեան պիտի իրենց բանական արտակար պիտի ուրանան նաև իրենց բանական արտակար պիտի ուրանան մէջ ի բնէ հաստատուած ըլլան երենց էութեան մէջ ի բնէ հաստատուած քառաջդիմական ձգտումներն ու անվերջ փայտացդիմական ձշմարտին, բարւոյն ու զեղեցին սէրն, փաքներն,

առառապանքին առջև զգացուած ցաւակցութիւնը, դրծուած անվառաւութեան դէմ խղճի խաղիքը, արդեօք այսօրինակ մարդկացին ազգին մհծութիւնը բառկանչող զգացութեանը ալ նիւթէն կտու բնական զօրութիւններէն սառացած ենք, միթէ այս և նոն բառկութիւններ ուղղակի Աստուածացին յացանութիւններ չեն, արուած մեղի, ըստ այնո՞ւ ուղղելու համար մեր կեանքի խրաքանչիւր քաղաքիու, և երբ ինք իր զլիուն թողուած ազատ մարդկութիւնը, փորձուելով աշխարհային վաղանցուկ հեշտութիւններէն կը սացիմաքի դէպի կատարելուութիւն տանող ձամիւն մէջ, անդանաւո՞ր է միթէ նախախնամութեան կողմէ երբեմնի եղած զգուշական յացանութիւններն մարդարէից միջոցաւ և վերջապէս Աստուածորդւոյն մարդիցութեամբ :

Այն օրէն երբ մարդկութիւնը ոտք զրաւ քաղաքակրթութեան լուսարձակ սեմոց վրայ, երբ զիստակից եղու թէ աշխարհ իր բոլոր արդիւնաբերութեամբ մարդ արարածին արամազդրութեան ներքի զրուած կը գտնուի, երբ ան իրը խմացական և զարդարացն ընդունակ էակ հետազօտութիւններն առաջ տարաւ իր շուրջ գտնուած առարիսցից հանդէպ, տեսու ներդաշնակ կարգ կանոն ոմէն երեւոյթի և իրողութեանց մէջ, մտածեց թէ կարելի չ'ը որ զիստուածի արդիւնք կտու աննապատակ առնեղձակործութեւն մը ըսպար ծնունդը մեր բնակավայր աշխարհն, ծնունդը իր մէջի բուսական և կենդանական կեանքին և վերջապէս ծնունդը մարդկացին ազգին, երբե՞ք, կարելի չ'ը որ զիստուածի արդիւնք կտու աննապատակ՝ բնութեան մէկ խաղը լինէք մարդ իր բոլոր կատարելութեան ձգառմանը, սէրերով և իր խմացական ու բարսցական ումերով, նախախնամական վերին ամենանգօր ու միանգամացն ամենաբարի էակ ո՞ր պէտք է սարքած ըլլար մարդ-

կազին կեանքը, ապրեցնելու համար հոգին բարիք-ներով, իր մարմինը և իր Արարիցին հոգեկան ու խմացական նարդներով իր անմահ հոգին, պէտք էր որ աստիախնամական ծրագիր մ'եղած ըլլար, մարդ արարածին զարէ ի զար աստիճանական զարգացումը քաշաբակրթութեան մէջ, արուեստից և զիտութեանց Պարագիրթութեան մէջ, նախախնամական կարգադրութիւնն մը եղած մէջ, նախախնամական կարգադրութիւնն մը կամ ըլլար մնի մնրթ մնծ մարզոց երևուոմը, որոնք ըլլար մնրթ ընդ մնրթ մնծ մարզոց երևուոմը, որոնք ըլլարի փութացնէին դէպի կատարելութիւն ձգտող մարդավանի փութացնէին վայրիը, բառնալով ամէն խոցնդու գուն յամրնթաց քաղաքը, բառնալով ամէն խոցնդու որ նոյն իսկ իր զլիուն ազատ թողուած մարդկութիւնը որոնար երեւան ըերեւել իր ոչ-շրջանայիսց զնացքին մէջ կիրար կեանքիով : « Ենչ է կեանքին խելական նախամակը » սացիմաքելով : « Ենչ է կեանքին խելական նախամակը » անհամական հարցը զոր արձարձած են ամէն անա՛, կենսական հարցը զոր արձարձած են ամէն ամբու և ամէն գամանակի լրջախոն անձինք, արս զարդարութեան լուսական ըստ կարի պատասխանած են կրօնի հիմնա- հարցման ըստ կարի պատասխանած են կրօնի հիմնա- զլիններ և ի մասնաւորի իրը լրացուցիչ յայտնութիւնն ուղին ինքն Աստուածորդին իր կեանքով ու խօսքով նոյն իսկ Աստուածորդին իր մեղքի ու կամաց աշխարհի ըստ զգացող մարդկութեան, յայտարարելով աշխարհի թէ նոյն իսկ այն պատճառաւ ծնած և եկած է աշխարհ թէ նոյն իսկ այն պատճառաւ ծնած և եկած է աշխարհ թէ նոյն իսկ պէտքի վերցի ձշմարտութեան համար : « Ես իսկ ես որպէտպի վերցի ձշմարտութեան և համար մարդկութիւնը առնասարակ վերաքառի մանկանացու մարդկութիւնը առնասարակ վերաքառի ուղողելու, զարգարելու և յաւիտնական երանու- թեան հասցնելու Ա. անշով, Ան՝ Աստուածորդին թեան ովհնչ չէ ինացած, նոյն իսկ իր անձն Աստ- թիսու ովհնչ է ինացած, նոյն իսկ իր անձն Աստ-

ԳԼՈՒԽ Ա.

Տննել սկսելէ առաջ թէ Քրիստոնէութիւնը Աստուածային յաշանութիւնն է իրօք, նախ ի նկատի առնենք թէ մարդիկ կարօտ են Աստուածային մասնաւոր յայտնութեան :

Այս՝ մարդիկ կը կարօտին յաւէտ ճշմարի՛տ լոյս մ'ստանալ այն զերազոյն էակին վրայ որու բացարձակ կամքէն կախում ունի բոլորովին անոնց ներկայ և համարձակ երջոնելութիւնը :

Մարդիկ կը կարօտին յաւէտ ճշմարիտ գիտութիւն ունենալ այն բարյական կառավարութեան վրայ որու հաղանակ զրութեան մէջ կը զտնուին անխուսափելիորէն :

Մարդիկ կը կարօտին գիտնալ թէ հողին պիտի պահէ իր գոյութիւնը յև մահու, եթէ այս, իւրաքանչիւր մարդու ապազայ վիճակը այս աշխարհի մէջ իր գործերակերպին հետ համեմատական պիտի ըլլոյն. Եթէ այսպէս է, ուրեմն ինչպէս կենցազավարեկու որ հապաւորութիւն ձեռք բերէ համարձևութիւն մէջ երանութեան համնի :

Անցեալին մէջ, զարեր ամրող, ոչ-քաղաքակիրի՛ և քաղաքակիրմակ ազգեր ողի ի բոյն գուն գործեցին լոյս մ'ստանալ սոյն հարցերուն նկատմամբ և երր իրենց բոլոր խմասութիւնը չ զօրեց այս բանին, ոմանք շփոթած, բոլորովին կորուսին իրենց ապատո՞ հաւատաքը և մոլորութեանց մէջ ինկան : Եզան սակայն գիտուներ որոնք ագնուօրէն խոստավանեցան թէ գիտուներ որոնք ագնուօրէն խոստավանեցան թէ գիտափ ճիգ թափէն պիտի չկրնային հասու ըլլոյն բացարձակ ճշմարտութեան :

Սոլլատ՝ հին հեթանոսութեան ամենահոչակաւոր

իմաստուն ու առաքինի անձն իսկ որ քննապատեց ու հերքեց խմաստակութիւններն ուրիշ յաւակնու գիտուններու, գատապարտեց մոլորութիւններն իր գիտուններու, գատապարտեց մոլորութիւններէն, փափառ վերաբերած համայնքին, Սոլլատ, ինք ևս չկցաւ վերաբերած համայնքին, Սոլլատ, ինք ևս չկցաւ վերած մնալ տիրող մնապաշտութիւններէն, փափառ վերած մնալ տիրող մնապաշտութիւններէն, փափառ վերած գոն մը, մատուցանել Ասկղեափոսի, իր բարձեկամքելով զո՞ւ մը, մինչ մահամերձ էր :

Պղատոն՝ Սոլլատի աշակերտն և համնի իմաստուն էրներուն մէջ տամէնէն ներհուն զիտունը, աստուածոց սէրներուն մէջ տամէնէն ներհուն զիտունը, աստուածոց սէրներուն պարագային, իր աշակերտաց կանխաւ կը վրայ խօսելու պարագային, իր աշակերտաց կանխաւ կը յայտարարէր թէ այս մասին տարրեր բան չլավասն իրադիր բացց միայն կարծիք : Իր Աղկիրիտէս անուն իրմէ բացց միայն կարծիք : «Համբերութեամբ սպասելու ևնք զրքին մէջ կ'ըսէ . «Համբերութեամբ սպասելու ևնք զրքին մինչեւ որ մէկը (աստուած մը կամ մարդարէ) միզի մինչեւ մէր բարյական ու կրօնական պարտականութիւնները և մէր աչքերէն մութը փարանէ :» Մեծանուն Պղատոնի համեստ յայտարարութիւնը թէ մարդկային միտքը սահմանափակ է և կարօտ այս մարդկային միտքը սահմանափակ է ամէն անոնց, որոնք ամբարդաւագարութիւն կ'ապաւինին սոսկ իրենց մասին կարողութիւններուն և չն զիջանկիր զիմներու երկնային լոյսին .

Նամնի փիլիտովայից ամէնէն երեկոները հաւաքարար, ի մէջի այլոց, Յամբրիլիկոս, Քսենոփանէս, Կիկերոն, Պիլինիոս միածածին կը խոստովանին անկեղծորէն իրենց ապիկարութիւնը այս մասին և որովհետեւ ամէնէն բանկուն և հանձարեղ հն խմաստասէրք ի վիճակի չլրցան ըլլոյն ձանցնելու աշխարհի ճշմարիտ Աստուածը, մարդիկ ինկան կուապաշտական մնապաշտութեանց և խայտառակ զեղիսութեանց մէջ, ստուացացացին թիւը արու և էղ աստուածոց, իրենց կրից բացուցին թիւը արու և էղ աստուածոց, իրենց կրից

ու քմաց համեմատ և պաշտեցին զանանք անսամօթ և լիտի ծէսերով : Անոնք պաշտպան կը հանդիսանային ոչ միայն մի քանի առաքինութեանց այլ և մարդկային ստորնաքարչ ու գաղանային կիրքերու . անոնց երկըրպագուները չուշացան նամանելու իրենց , և երբեմի ողջախոն և ուղղամիտ Յոնիկը ու Հոռմայիցիներ տակւ գեղձանեցան ու անբարոյացան բոլորովին : Այդ հն դարերու պատմաղիրներու նկարագրութիւնները պէտք է կարդալ , ըմբոնելու համար թէ որ տատիճան մեծ անկում կրած էր բարոյակէս քաղաքակիրթ աշխարհը իր գիտուններով ու գիտութիւններով Քրիստոսէ քիչ առաջ . անդժութիւն , գողութիւն , մարդապանութիւն , բարոյականի անմաքրութիւն , ծալրուելող աստիճանի մէջ , նկատուեցան առնուազն ծափահարելի քաջադրծութիւններ . և հաստատելու համար թէ մարդիկ կարու էին Աստուածային մասնաւոր յայտնութեան , զրականութեան և գեղարուեստներու ծնկն զափացր կեղրոններու մէջ իսկ , ի՞նչ աւելի մեծ ապացուց քան այն ցուցադրուած հրապարակային անկարգութիւնները , Հոռմայիցւոց , Աթենացւոց , Կորնիֆացւոց և ուրիշ քաղաքացիներու . և թախծագին վիտութիւնները Սոկրատի , Պլատոնի , Կիմիրոնի և Աենեկայի :

Աշխարհ իր խմաստութեամբ չճանչցաւ զԱստուած : Դարձնեալ մեր ուշադրութիւնը արդի ժամանակուան նոր սերունդի խիզախ ու առնասարակ ըմբոստ ոգւոյն զոր ցոյց կուտայ կրօնի հանդէս և որպէս թէ ընդդէմ կրօնի հաւասարեաց նոր գիւտ մը կամ յայտնութիւնն լցո աշխարհ եկած ըլլար , կուգէ , կը յանգնի պայքարի անոնց զէմ որոնք իր անձուկ խելապատակին մէջ չեն արժանանար իբր նոր աշխարհահայեցք նախընտրութիւն զրաւելու : Արդարե , ցաւալի պարտ-

զայ մ'է նկատել , այլպիսի անսորամաբան և յաւակնոտ տաք զլուխներ որոնք մէկ մէկ փիլսոփաներ դարձած , ըստ քմաց լուծելու կ'ելլին ընութեան գարգարած , ըստ քմաց լուծելու կ'ուզեն վիր ի վայր չընել , տապակել , կաղանփիքները , կ'ուզեն վիր ի վայր չընել , տապակել , կրօնի և քաղաքակիրթութեան ծնունդ ամէն կարգ ու կմանա . ազատ անպատճախանատու մարդկութիւն մը կ'երազեն , կ'երեւի , անոնք , ոչ յարացոցի պէտքը կը անսնեն զէսի վեհութեան ձգաելու , ոչ ալ երկիւղ Տեսոնի ազգեցաւթեան տակ է որ բարի ըլլալ կ'ուզեն . ըստ իրենց միակողմանի գասազութեան եթէ երբեք կայ էսկ մը զերագոյն , Են ալ իրենցմով չի հետակայ մը զերէն կ'երենց բանականութեան ներած սահմանին մէջ իրենք ազատ են ըլլալու այնպէս ինչպէս որ կը բարեհաձին ըլլալ :

Ի՞նչ նկատումներէ կամ պատճառներէ ալ ծագում տառած ըլլան այս կարգի ընդգկումներ , ըմբոստացումներ կրօնի ու Եկեղեցւոյ հանդէս , ամէն պարագայի տակ լրջօրէն եթէ մտածուի , պիտի նամանէին . յամենայնի , իր ծնողքի խնամքին ու հոգածութեան կարօտ անշափահաս աղլելի մը վրայ զրուած պատիմի մ'առթիւ իր ծնողքէն դժմելով ու մեկուսանուով ձայէ զրիսւկուն : Մարդկութիւնը բարոյապէս , աղնակապէս և ամէն մասամբ զարգացնելու պայմանը , արգէն 19 զար առաջ աշխարհի յայսարարուած է . և չի որ քաղաքակիրթեալ եւրոպան ու Ամերիկան և մեծ մտածու Աւելուարանին կը պարագին իրենց զարգումը : — «Եղերուք կատասարեալք որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր» . — Աստուած մէր է » . ահա՛ վսիմ համարանք մարդկային վերածնութեան Ա . Գործին համար , ահա՛ մասպայման միակ միջոցը հասցնելու մարզը մինչեւ նոն ուր ասպարեկ տրուած է անոր համար մինչեւ նան ուր ասպարեկ տրուած է անոր համար միջոցը հասցնելու Նախախնամութեան կողմէ իր սուեզծագործումէն ի վեր :

Վերցուր , արմաստախիլ ըրէ Աէր Աստուեոյ պաշտամունքը , փորձէ տարբեր միջոցներով , տարբեր

վարդապետութիւններով ու սկզբունքներով առաջնորդել ընկերութեան վիթխարի նաւու, անդեկ նաւու մը նման այեծումի ովկէանին մէջ ուր պիտի զիմէ վերջապէս ան, եթէ ոչ, ապահովարար հարաց ժայռի մը զոգը՝ փշուերու և խորստիրուերու:

Իրաւամբ զիմեկ կուտայ Ռուս գիտուն Սէրգէյ Բօլկարիֆ, երկսեռ ուսանողներու առջե խօսած ճառին մէջ (1908 Մարտ) «Աստուծոյ կրօնը վերացնելով» մարդկութիւնը աշխատում է նոր կրօն հնարկ, ըստ «որում այդ կրօնի համար աստուածներ է որում» իր մէջը, իր չուրջը, հերթով փորձուում են, բանաւու կանութեան կրօնի պաշտամունքը (Ֆրանսիական) «մեծ յեղափոխութեան ժամանակ» կօնդի և թեկիր-բախի մարդկութեան կրօնը, Սօցիալիզմի կրօնը, մաքուր մարդկայնութեան կրօնը, զերմարդու կրօնը ևալին:

» Աստուծ կորցնող մարդուն հոգու մէջ անսպատակ պէտք է սոսկաղի գտարկութիւն առաջ դայ » որոշեաւու թէե մարդկութիւնը կարող է այս կոմը » այն վարդապետութիւնը ընդունիլ, բայց չի կարող » խեղդել իր մէջ յաւիտենականութեան ձայնը, չի կարող յագեցնել այն ծարաւը որ կեսնքի համար » բացարձակ բավանդակութիւն է ըղձում: Մարդկութիւնը հանգցնում է արեգակը բայց աշխատում է պահպանել նորա լոյսն ու ջերմութիւնը որպէս զի ազատի և պահպանի աստուածայինը և զատար » կութիւնը լցնի նոր բարիքներով. նա չղածգարար » ճիգ ու ջանք է թափում, սակայն ոտների տակից » հողն է կորցնում և հոգեորի մթնոլորտը դարձնում » աւելի բարուած և աւելի ծանր: Եւ հոգեւոր գոյութիւնն համար մարդկութեան մզած կրիւր, այս » կամ այն տեղում հաստատուն հող զաներու համար ճիգն ու ջանքը, վերին աստիճանի միջիկ է:»

Եւ ակնարկելով իր երկրի քաղ. կուսակցութիւնները կ'առարկէ. «Մարդ չի կայ, կան միայն զանազան կուսակցութեանց անդամներ կամ զանազան շահերի ներկայացնուցիչներ, որոնք միայն իրենց սահմաններն են որոշում: Սակայն հասարակութեան բարգաւաճ մանեւ կենսունակութեան համար անհրաժեշտ են որոշ եալ բարոյական միաբանութիւն և փոխադարձ հասաւողութիւն. այլապէս այդ հասարակութիւնը կը բարձնաւի մի քանի թշնամի բանակիների և վերջ ի վերջոյ փոշի կը գտանայ:

» Ինտէլիգենցիայի այս զանն և բարոյական-բացարձակական վիճակը հետեւանք է տարածուած համակը թօնական աշխարհանայիցողութեան: Հոգեւոր առողջութիւնն բացակայութիւնը փալում է կեանքի բոլոր երեսների և նորա ուղղութեան մէջ: Մասկը մողովուրզը, մաստաղ սերունդը չփուեցին ինտէլիգենցիայի հետ և նոր վարդապետութեանց կիսու ուժաքին քննադատորէն վերաբերուելու ոյժ և զէնք չունենալով՝ ընդունեցին զրանք առանց խօսելու, ինչպէս ասում են, գիտակցութիւն ձեռք բերին: Եւ անկիրթ մողովուրզը հեշտութեամբ ընդունեց տիսուր, մեացնող հաւատը, այսինքն անհաւատութիւն:»

Նայն այդ խմաստասէրը՝ Բօլկարիֆ ի վերջոյ ստակայն հետեւեալ ուշադրու եզրակացութեան կը յանկի: «Մեր ամենասմեծ յայսը ամփոփուած է զարագ:» Մընանի այս հոգեւոր զատարկութեան և նորա անել կացութեան մէջ: Հոգեւոր մահը հոգեւոր յարութեան հախատօնուկը կարող է լինել, ինչպէս որ եղան 19 գար առաջ, ինչպէս որ այդ չափ անգամ պատճել է պատմութեան մէջ, երբ հազիւ առկայծնեալ խարոյից նոր գօրութեամբ է բարբոքուել Քրիստոնէական հուրը:»

ԳԼՈՒԽ Բ.

Անպրապատիսպով մեր բուհն հարցին թէ Աւետարանը վաւերական ու արժանահաւասար զիրք մէ , դժուար չ ասպացուցանիլ պատմական և այլ գոհացուցիչ փաստերով : Հրեայ , Հեթանոս և Քրիստոնեայ պատմագիրներ մահանդրին կը հաստատեն Եւետարանի հարագատութիւնը :

Օրինակ . Քրիստոսի ՅՇ թուին ծնուծ Հրեայ պատմիչը Յովակիոս որու 18րդ գիրքին Գ . զլիսուն մէջ կ'երեւի յիսուսկայ վկայութիւնը . «Յիսուս կոչուած » խմասուն մարդ մը կար այն ատեն , եթէ արժան «է մարդ կոչել զնա , քանդի այս տնձը հրաշագործ » էր և վարդապետ այն մարդոց որ ճշմարտութիւնը «սկսով կ'ընդունէն :

Բաւակրան խնդրոյ առարկայ ևզած է թէի այս վկայութիւնը իրր թէ վերջը առելցուած ըլլաց , սակայն քանի որ սառագուած է թէ նայն պատմագրին բոլոր ին ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուի միեւնոյն վկայութիւնը , իրաւունք չունինք մերժելու իրր ոչ-վաւերական :

Յովակիոս իր պատմութեան մէջ կը յիշաստիէ նաև այնպիսի զէպքեր ու անուններ որոնք կէտ առ կէտ կը համապատասխանեն Եւետարանի մէջ նկարագրուած զէպքերու և մարդոց անուններու :

Տակիդոս և Պինդոս Հռոմացեցիներու վկայութիւնները .— Տակիդոս՝ նշանաւոր պատմագիր կը զրէ թէ Յիսուս Քրիստոս սարած է Պաղեստին և մահուան գատապարաւուած Պինդոսցի Պիղատոսէ , թէ անոր հետեւողք քրիստոնեաց կը կոչուին և հետզինէ կը բազմմանա:

Երկրորդը՝ կուսակալ Պինդոսի և Քրիմանիոց , Քրիստոսի խաչելութիւնն չուրջ 70 սարի յիսոյ Տրայանոս Կայսեր գրած մէկ նամակին մէջ զարմանախառն յախտութիւններ կ'ընէ ի մասին անոր Կրօնին արագ արագ ամելուն , նակասակ ի գործ դրաւած սոսկալի հարածանքներու :

Եւսերիոս պատմիչը կ'ըսէ թէ Հռոմացիցի կուսակալը կը տեղիկազրէին կեզրոն , ինչ ուշագրաւ զէպք առ անզի կ'ուննեար իրենց կառավարած նահանգներու մէջ . այս արձանագրութիւնք կը պահուէին դիւանութիւնը . այս արձանագրութիւնք զործք գաւառ . Վարչութեանց անուան առւներու մէջ զործք գաւառ . Վարչութիւննը այնպիսի իրու «Որպինակներ մեր Տիրոջ յարութիւնը այնպիսի իրու «զութիւնն էր որու վրաց շատ կը խօսուէր բոլոր » զութիւնն էր որու վրաց շատ կը խօսուէր պալատինի մէջ , Պիղատոս այս նշանաւոր զէպքը » տեղիկազրեց Կայսեր » :

Յուստինոս վիայ իրր հարիւր տարի յիսոյ Քս . Խոստագովականին մէջ զոր մայութեանէն իր Ա . Զատուագովականին մէջ զոր մայութեանէն պիսս Կայսեր և Հռոմ . Ծերտուցած է Անտոնիոս Պիսս Կայսեր և Հռոմ . Եկեղեցին , Քս . ի հրաշագործութիւնք և ուրիշ պարագայութիւնն իր գաններ յար և նման Եւետարանի յայսնութիւնն իր գաններ յար և նման Եւետարանի յայսնութիւնն այս եղենկարագրէ և իրը սարացոց ստուգութիւնն այս եղենկարագրէ յոցց կուտայ Պինդոսցի Պիղատոսի վկայութիւննանց ցոյց կուտայ Վարչութեանց յիշաստիարանին թիւնը գուշի գաւառ . Վարչութեանց յիշաստիարանին թիւնը որ ժամանակն զրկուած էր Հռոմ :

Թալմուածէ վկայութիւնն .— Այս գիրքը որ հաւաքածոյ մըն է Հրէական աւանդութեաց , որոնց մէկ քածոյ մըն է Հրէական աւանդութեաց , որոնց մէկ Անոր անհամար մասը Քս . վերջ ժողուածած , կը յայսնէ Անոր անհամար միհամեծ հրաշքները . բայց այս հրաշագործ զօրուած միհամեծ հրաշքները . բայց այս կարծէ կերպը որով Ան Առթեան աղբիւը ըլլալ կը կարծէ կերպը որով Ան Առթեան աղբիւը անունը ուղիղ արտասանելու կարողութիւնը մարդու բերած էր . ըստ Թալմուածի , Յիսուս , այս երկանութիւնն զիսութիւնը Տամարէն կորզած էր :

Բայց ինչ հարկ , արտաքին վկայութիւններ հաւաքալու Քրիստոսի երկանցին կւանքին ու զործերուն քիլու Քրիստոսի երկանցին կւանքին ականատեսավիրան վկաններնեն եթէ՝ Աւետարանիներ ուզգակի ականատեսավիրաննեն եթէ՝ Աւետարանիներ ուզգակի ականատեսավիրաննեն ի վեր կը հանէ Ենոր իսկական Աստուածացին կերպով ի վեր կը հանէ Ենոր իսկական Աստուածացին կերպով անինք չի նկատելու նկարագիրը . միթէ իրաւունք ունինք չի նկատելու գայն զէրազանցակէս սոսոյց պատմական զիրք մը . զայն զէրազանցակէս սոսոյց պատմական զիրք մը . Եթէ՝ Աւետարանիներ ուզգակի ականատեսավիրաննեն եթէ՝ Աւետարանիներ ուզգակի ականատեսավիրաննեն եթէ՝ Ավետարանին վերջապէս , անոնք արժամասաւատ վկաններ են և ոչ թէ խարերաններ :

ԳԼՈՒԽԻ Գ.

Առնենք Ա. պարմանը թէ Աւետարանները Ա. դարու մէջ գտնուած ըլլայնին վաւերական է որպէս զի ըստ այնմ հաստատուի ամբոնատես վկաններու ձևոքով գրուած լինելը :

Անոնց հին բնագրին լիգուէն ու ոճէն, արդէն լիգուագէտք խոր հետազօտութեամբ ճշղած էն Ա. դարու դործ ըլլայնին, բայց տակաւին չեն պակսիր զօրել ասպացուցներ այս մասին զմեզ գոհացներու :

Հարիւրէ աւելի հեղինակներ Գ. և Դ. դարու՝ կը հաստատեն այս բանը : Բ. դարէն երեսունը վկաց մատենագիրք կը վկային թէ իրենց ատենը կային արդէն Աւետարանները և իրեն հարազատ խմբագրութիւն աւետարանչաց ընդհանուր յարդ և ընդունելութիւն գտած էին :

Սանհյութ թուենք մէկ քանին, Տերտուղիանոս կարգելուացի (Ք. Ե. 160). Կղեմես Աղեքասնղրացի (150). Յուստինոս վիրաց (90). Պողիկարպոս իշնատիս և կղեմէս Հռովմայեցի (Ա. Դարու մէջ, ժամանակակից մի քանի Առաքելոց և Աւետարանչաց) : Համառոս տեղեկութիւն մը շահեկանութիւնէ զերծ չէ այս վերջին երեք անձերու վրայ, որոնք խիստ կարենոր վկաններ են :

Պողիկարպոս, Յովհաննէս Առաքելակի աշակերտ, հահատակուած 167 թուին, Փիլիկարպացւոց ուղղեալ թուղթ մը գրած է, ուր վիրայութիւններ կուտայ Աւետարաններէ և նոր Կտակարանի միւս զրգերէն :

Իգնատիս ևս կը կարծուի ըլլակ նոյն Առաքելակին աշակերտ, Անտիոքի Եպիսկոպոս (69). ասոր գործերուն մէջ ևս կը գտնուին Աւետարանի մասին յայտնութիւններ որոնք լիովին կը հաստատեն թէ աւետարանները իր ժամանակին կային և ընդունելութիւն գտած էին :

Կղեմէս Հռովմայեցի, Ծնած Քրիստոսի 30 թուին և մեռած իրր 100ին, կը կարծուի ըլլակ Պօղոս Առաքելուած կործակիցներէն մին (Փիլիպ. Դ. 3), առ Կորնիժացիս եալի գործակիցներէն մին (Փիլիպ. Դ. 3), առ Կորնիժացիս եալի թղթին մէջ շատ օրինակներ կան բերուած Աւետարաններէն :

Պողիկարպոսի աշակերտ Երանոս, ծնունդով Յոյն (140). իր գիրքերէն միայն հինգը մնացած են. առ իր պրաթիւնոց մէջ հին և նոր կտակարանները կ'անուանէ Պատգամ Աստուծոյ, այս առթիւ իր խօսքերը նոյնութիւնմը կը ներկայացնամ:

«Մինք փրկութեան ճամբան սորվեցանք ո՛չ ու ըիչներէ այլ անոնցմէ միայն որոնց միջոցաւ մեզ
» արուեցաւ Աւետարանը զոր անոնք նախ քարոզեցին
» և ասս կամօքն Աստուծոյ զրի տախն, որպէսզի
» ասպագային մէջ ըլլար մեզի հիմն և սիւն հաւատոյ:
» Քանզի անոնք յետ յարութեան Տեառն մերոյ վերէն
» զօրութիւն տախն և ամէն բանի վրայ կտարեալ
» զիսութիւն ստացան Ս. Հոգիէն որ իջաւ անոնց
» վրայ: Յետոյ իրենց հետ ունենալով Այս Աւետարա-
» նը, ցրուեցան երկրիս չորս ծայրերը քարոզել մար-
» նը, իրկնային խաղաղութեան օրհնութիւնները:
» Մատթէոս Հրէից մէջ գտնուելով զրեց Աւետարանը
» անոնց լիգուաւ. Մարկոս, աշակերտ և թարգման
» Պետրոսի, տւանդեց մեզի զրով ինչ որ Պետրոս քա-
» րազած էր. Դուկաս, ընկեր Պօղոսի, զրեց Աւետա-
» րազած էր. Պատրիարք Պօղոսի, զրեց Աւետա-
» րազած էր. Պատրիարք Պօղոսի, զրեց Աւետա-
» րազած էր. Պատրիարք Պօղոսի, զրեց Ավագել յետոյ
» Յովհաննէս աշակերտ Յիառուսի, մինչեւ Եփիսոս էր,
» հրատարակեց իր Աւետարանը:»

Նոր կտակարանի հին ցամկերը, հին թարգմանութիւնները, հին ձեռագիրները և նախնի մատենագիրներ (թշնամի կամ բարեկամ) միահամուռ կ'ալա-
ցուցանեն թէ Աւետարանները Ա. դարու մէջ գրուած ցուցանեն թէ Ավագել յետոյ չէ փոփոխութիւն չէ ներմուծուած անոնց մէջ:

ԳԱՅՈՒԹԻՒՆ

Առնմնք Աւետարանի սոսուցութիւնը աստրակուսի նկրքի ձգող Բ. պարագան թէ արդիօք Աւետարանիները իրենց նկարագրած երեւնն կէտերու մէջ խարուած կամ զանոնք սիսոլ լոճրոնած չեն:

Ողջամիտ մէկը եթէ շրջանայեցութեամբ ուսումնասիրէ Աւետարանը, սիսոի տեսնէ թէ, արդարեւ Քրիստոսի գերբնական գործոց և յայտնութեանց նկարագրութեան մէջ կարեկի չըլլար նշմարել ո և է համք չափազանցութեան. Աւետարանիչք պարզապէս կ'արձանագրեն երիշային վարդապետին զարմանաժըրաչ խօսքերն ու գործքերը ամենայն պազարիւնութեամբ, առանց սեթեւեթի, առանց խոկ հիացում յայտնելու. արդէն չէ որ Անոր սքանչելեաց բարութինն վարժ էին իրենց աշքերն ու ականջները. Անիէ տեսածնին ու լատճնին շատ խակ էր յիշատակելու համար, և ընդհանրապէս անոնք կրինուած և երեքնուած էին, աղօտ, մթին կէտ մը մնացած չէր անանց համար, մանաւանդ Յարութենէն վերջ Անոր հոգեբանութեան բոլորավին տիրացած էին ու խելամուտ եղած:

Դիւրախաթ չէին կրնար ըլլալ անոնք. ի սկզբան, որովհետեւ նոյն խակ Յիսուսի լատճուան անոնք գուռարաւ հաւատա կ'նծայէին. այս առթիւ քանից յանդիմանութիւն ալ կրած են իրեւ թերահաւատաներ: Հակառակ կամփառ լած ըլլանուն թէ Ան սիսոի գտապարտուէր ու խաջուէր ի մօտոց և թէ Գ. օրը պիտի ելլէր գերեզմանէն, իւղարեր կիներէն երբ լսեցին Քրիստոսի Յարութիւնը, առաջն առթիւ չի հաւատացին, երկմտեցան և անոնց խօսքը շաղփառգիւռ փութիւն թուեցաւ. (Ղուկ. իթ. 11): Անոնցմէ մին մանաւանդ այնքան դժուարահաւան՝ իր ընկերներուն

վկայութենէն ալ չի բաւականակալ, առարկեց թէ մինչի որ Յիսուսի ձեռքերուն վրայ բեւեռներուն տեսմինչի և Յիսուսի ձեռքերուն կազին մէջ մատը չմիմէր, դերը չտեսնէր և ծակուած կոզին մէջ մատը չմիմէր, չըր կրնար կասարպելապէս հաւատալ (Յով. ի. 25):

Այս կարգի հանգամանքներով օժտեալ մարդոց համար նմերկի է ըսել թէ սիստած կամ խարսուած ըլլան:

Մանաւուոր ուշագրութեամբ կարդալու է Քրիստոսի Աւետարանակարգութեան, Յամբարձման և Ավակերպութեան, Յարութեան, Համբարձման և Ավայորինակ եղիւութեանց նկարագրութիւնները, նկարագրինակ եղիւութեանց գործածած պարզ իւզուն, տելու համար Աւետարանչաց գործածած պարզ իւզուն, Կրապատեմներու, մողեանոնց պազարինութիւնը. Կրապատեմներու, մողեանոնց պանդիրու ուներ, առութիւններ բնաւ չիկան անոնց մէջ:

Աւետարանիներէն երկուքը Մարկոս և Ղուկասիրենց անզիւութիւնները քաղած են ուզզակի ականասիրենց Առաքեայներէ. միւս երկուքն արդէն անձամբ տես Անձին հետեւած են Յիսուսի ցիլերը: Եթէ միայն մէկ անձին համար եղած ըլլար անոնց վկայութիւնը թեղէտքի համար եղած ըլլար անոնց վկայութիւնը թէ անոնք ըլլա իրաւունք ունենացնեք կասկածելու թէ անոնք կրնացին խարուած ըլլալ. ասկայն ոչ թէ մէկ այլ շարք սկզբանէի զէպքեր զիրար կը յաջորդէն ոչ թէ կատարուած միւնուագ և անձուկ շրջանակի մէջ, հապատակուած միւնուագ և անձուկ շրջանակի մէջ, հապատակուած միւնուագ և անզամ և ամէն տեղ ուր այլ մարդաշրջանի մէջ, ամէն անզամ և ամէն տեղ ուր այլ մարդաշրջանի մէջ, ամէն անզամ և ամէն տեղ ուր այլ մարդաշրջանի մէջ, ամէն անզամ և ամէն տեղ ուր այլ մարդաշրջանի մէջ, ամէն անզամ և ամէն տեղ ուր այլ մարդաշրջանի մէջ:

Յիսուսի ծալուն վրայ սուքով քալեին ի՞նչպէս պատրանք համարէին երբ իրենցմէ մէկն ալ անոր համանուով ըստնու փորձեց և յաջողեցաւ. այս վերջի՞նն ալ արդ հօք աչքի երկուով էր:

Պազարուի գերեզմանէն զուրս բերուիլ հրապարակին իրավութիւն մէկը. կարեկի է պատրանք համարել այս աստիճան բացրոց զէպք մը, միշտականուած տեղով, ժամանակով, թշնամնաց և բարեկամնաց ներկայութեամբ և մանրամասն պալազակուալ:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Նկատելի Գ. պարագան էր Աւետարանչաց անկեղծ և արժանահաւատ վկաներ ըլլալին :

Քրէական ոմիր մը և քստմնելի զբարառութիւն պիտի ըլլար , արդարե , տարակուսանոք վերաբերուիլն սինոնց ծայր աստիճան անյեղի արգարանտութեան , ճշմարտասիրութեան , պարզուած խակ իրենց խօսքերով ու գործերով : Սոսկ՝ լուրջ ուսումնասիրութիւն մը նոր կտակարանի , պիտի բաւէր ապահովեւու զմեզ և մեր տարակրայր խաղառ ջնջելու իր սաղմնային վիճակին մէջ . նիստերու է զիրենք համարու համար անոնց անկեղծութեան վրայ , իրենց գործած թերութիւններու , մանաւանդ , ունեցած բարոյական տկարութիւններու միամիտ ցուցադրումն մէջ . վիճիլը՝ թէ ով պիտի ըլլայ իրենց մէջ մէծ . Գեթսեմանիի մէծ ճգնաժամին՝ իրենց վարպետին աղերասազին պատուէրին հակոռատկ՝ զանի՝ իր վիշտերու ովկիանին մէջ միայնակ ու անմըսիթար ձգեն ու խորդալը , իրենցմէ մէկին միջոցու մասնաւիին , միւսին ուրացումը , և առնասարակ տաէնուն ձգել փախչին ու ցրուիլը ձերբակալման պարագային : Միթէ կեղծաւոր ու խարերայ մարդիկ իրենց տգիտութիւնն ու ապերախտութիւնը ի լուր աշխարհի յայտարարելու և խոստավանելու կը զիջանին : Անբարոյ և խարերայ անձերու գործ է հրատարակի յանձին Քրիստոսի բարոյականի վսիմ տիպար մը . Անոր բարձր սկզբունքներու և Հրէից զիտուններուն տափակ ու լճացած գտպափարներու մէջտեղ տեղի ունեցած բնուարուները , այս վերջիններուն կեղծիքնիրու , խարդաւանքներու ընդդէմ՝ Յիսուսի հրապարակաշյին կշտամբանքներն , պարաւաներն ու վայերը .

Պալիններու , վարփանեցներու և իշխանութիւններու Անոր Աստուածային խմաստութեան սաջնեւ նիւռն ու ամօթահար՝ տեղի տակով հեռանալը և նման կարգ մահնածոյ իրողութեանց արձանագրութիւնը որ պիտի աղարատէր Հրէից մեծամեծներուն պատիւն ու դատապարտականի պիտի գարձնէր զանոնք ապագայ սերունդներու առջեւ . և անարգանքներն որք միշտակազրուած էին այն գասակարգի մարդոց հասցէին կինային թունզ հանել , և զրգուել զանոնք (որ զեւ ողջ մնացած էին) կամ զէթ անոնց զաւակները : Խարերայ մարդիկ որ պէտք է ծայրայեզ կենցադուգէտ ու զգոյշ ըլլան , այգորինակ զրգուիչ զէպքերը զանոց պիտի չառնէին . մտնաւանդ փորձառար գիտէին թէ իրենց վարդապետը անոնց ամբարիչտ և աշխարհասէր միտումները չի գգուելուն ու չի քաջալերելուն համար էր որ խաչը բարձրացաւ : Յետոյ , խարերայ մարդիկ աշխարհային ու է փառքի մը կամ հարատութեան տիրանալու համար ձեռնամուխ կըլլան վտանգաւոր գործի մը , մինչդեռ անոնք ոչ միայն բազմանքն ու ակնկալութիւնը չունէին նիւթական վարձատրութեան մը , այլ և իրենց անձնական արհնասաներն խակ մէկդի թողած և նուիրուած էին Աւետարանի քարոզութեան իրենց ձրի սուացած հորհքը ձրխարար բաշխելու համար :

Միթէ պատիւ կը փնտուէին , ընդհակառակն , անոնք նախապաշտիւալ և մոլեսանդ Հրէաներէ ամբաստանուեցան և իրին չարագործ տանջանքներու մասնուեցան . արգէն խաչեցեալ Յիսուսի անուան յիշտակութիւնը միայն կը բաւէր այն խատափրտ մարդիկը մութիւնը չի բաւէր այն խատափրտ մարդիկը մութիւնը համար չի խոսի և չի պատմել , ինչ Առաքեալք չեին կինար չի խոսի և պատմել , աշխարհասէր մարդոր տեսան ու լսեցին . վաստակէր , աշխարհասէր մարդո-

կանց ընդդիմութիւնը, հաղածանքները, երբեք նշանակութիւն չունեցան ձշմարտութեան, սիրոյ և Աստուածազին չորհներու ընդունաբան եղող Առաքեալներու համար, որոնք բոլոր քաղաքակիրթ՝ միւնացին առեն բարպատէս անկեալ մարգիւթեան վերածնութեան Ա. Գործին համար, մարդոց սրտերու մէջէն սասանի տիրապետութիւնը արմատաքի խղելու և զանոնք իրապէս երկնաւոր Հօր որդիներու վերածելու համար, ուխանալ էն ցմահ կռուելու մեղքի և չարութեան դէմ :

Քրիստոսի յարութիւնը իրր սասցդ իրողութիւն մարդոց հաւատացնելու համար, եթէ չը, Սիմօն Պիարոս ի՞նչ չահ և ի՞նչ օդուտ կ'ակընկալէք անոր վրայ սիսկեխն և յամառելէն մինչեւ զիսխիվալր խաչուելու տատիճան տանջանքի յանձնառութեամբ։ Ստափանոս, ի՞նչ փառք, ի՞նչ պատիւ և աշխարհացին մեծութիւն կ'ակընկալէք, խառասիրս և տանդտամոլ խուժանը զրգուեէ, մինչեւ քարեկոծուելու տատիճան, եթէ միենին ժամանակ աշխարհիս անցաւոր փառքերու և կեանքերու հովին միանգամացն յաւիտնամիան փառքերու և երսնութիւններու հաւատիքը ընդուած և ապահովուած չը։ Մանաւանդ, Յիառափ մասնութեան զիշերը, առ հասարակ յուսահասութեան մասնուած ու ցիր ու ցմն եղած բոլոր տառքեալք քանի մ'օր յետոց ի՞նչ խորհրդաւոր ազգեցութեան տակ՝ եթէ երբեք Յիառափ յարութիւն առած և իրօք երեցած ու յուսազրած չը զմոնք, յեղակարծ ոգեգրութեամբ մը վերակենալացացած, խմբուէն ոգեգրութեամբ մը վերակենալացացած, սիրով յաղաքեալ, սիրափիէն, վերջիշելով թէ Ան, սիտի յաղաքեալ, որդիներ արդարի։ Ի՞նչպէս մեկնել կամ ըմբռութիւնը այն արանք գրալու մասնութիւնը պատկան է ամեն կ'արագ գրիսնքներու, որպէս զի ձմարթեան ամեն կ'արագ գրիսնքներու, որպէս զի ձմար

յատից ցպուխ աշխարհացին հեշտութեանց ու խարէութեանց մէջ միրճուած սատանորդի մարդոց մէջ առանձին մանելով և քարոզելով խաչեցեալ Քրիստոսը, առանց նպաստաւոր պայմաններու, ո՛չ նիւթեական ապահովութեան, ո՛չ ականաւոր մարդոց բարոյական աջակցութեան, ո՛չ այ անձնապաշտպանութեան ո և է միջոցի։ Ի՞նչպէս մեկնել այն խիզախ ու յանձնապաստան ոգին ու արամազըրութիւնը այդ անուս, անհնան մարդոց որոնք պիտի արշաւեին նոյն խոկ զարգացած կեղրոններ, պիտի յանդզնէին ժողավառեցները մուտ գործել, խօսիլ, քարոզել. և պատմել ինչ որ տեսան ու լսեցին խաչեցեալ Քրիստոսէն, և ի՞նչպէս մեկնել այն հրաշալի արգիւնքը։ Քիչ ժամանակի մէջ զրեթէ ամբողջ քաղաքակըթեալ աշխարհի հպատակութիւնը Ա. Կրօնին, հակառակ այնքան հաղածանքներու, այնքան ոխերիմ ու երդուեալ թրշնամիններու զիմաստոր անեղ զօրութեանց :

Ի՞նչպէս մեկնել այդ Ա. Առաքեալներուն անձնազնութիւնը, եթէ երբեք հաւատափորէն ապահով չեն իրենց քարոզած կրօնի հաւատալիաց ստուգութեան հրաժեշտ տալլ՝ մի առ մի իրենց հայրենի տնակներուն և ընտանեաց, յրուին՝ աշխարհի չորս կողմը՝ հետաւոր վայրեր, անխափի՝ ամէն աղդի տանելու, բաշխելու փրկութեան տեսափար և երկնալին չորհքը։

Զարմանալի չէք գտնեք, արդարեւ, որ իրեւ խոռվար ամբասանուած և իրը մահապարտ խոչի զավարաւուած երիտասարդի մը յիշատակը յաւերժացնելու, զայն Աստուածցնելու համար կարգ մը մարդցնելու, զայն փաղիր իրենց գիտութիւններով, եղիղիկ՝ որոնք չեն փաղիր իրենց գիտութիւններով, եղնեն յանձն առնեն առնեն գոհողութիւն։ համբերեն ու տոկան հաղածանաց, չարչարանաց, ցուրտի, անօխութեան և ամէն կ'արագ գրիսնքներու, որպէս զի ձմարթեան և ամէն կ'արագ գրիսնքներու, որպէս զի ձմար

ներկայ ժամանակի նորահաս սերունդին սառն ու անտառը կը վերաբերումը կրօնի հանդէպ, եկեղեցւոյ հանդէպ, կրօնի հաւասարեց հանդէպ երեք գայթակղեցինց ինպիմ մը չունի և չի զարմացներ զմեկ, քանի որ հակառակ մարդկացն հոգեկան համայնդուական պահանջներուն, հակառակ ներքին յաւիտենականութեան ձայնին, մարդիկ ներկայիս մէջ սախազուական կը նկատն մխայն աշխարհայինը, աշխարհային զիտութիւնները և անտես կամ զանց առնել կ'ուզեն զբեթէ կրօնը կամ առ առաւեկն մտկերեսային ծանօթութիւն մը բաւարար կը նկատն անոր նկատմամբ. բնաւարօրինակ երեղիմ մը պէտք չէ թուի մեզի, նորահաս սերունդին արտասոց գատողութիւններն, հակակրօնական հակումներն, մայրնի Եկեղեցինց ու ծացումն, ցաւսութիմ պարագաներ թէկ ասոնք, բայց մէկէ աւելի պատճառներու արդիւնք են զժրադղարար և որոց առանձնեցը կը հանդիսանայ զարոցներու մէջ կրօնի զասախոսութեանց նպատակայարմար կերպով չաւանդուելը. այսպէս որ մանուեկն հետպհետէ կը յառաջդիմ միւս զիտութեանց մէջ, միտքն պաշարը կը կազմէ անոնց մուսն ծանօթութիւններով, իսկ կրօնի նկատմամբ առ առաւեկն տարատամ գողափար մը կ'իւրացնէ, երեք չթափանցերով անոր բուն ոգւզն: Բնական հետեանք է որ Սւետարանը կամ Ս. Գիրքը և կամ կրօնի ո և է հաւասարիք բարձր կը մնան իր մտքի մակարդագին, հետեարար անընդունելի ու վերացական կը թուին իրեն:

Խօսքս վերջացնելէ առաջ, կը փափաքէի մէջ րերել հասպացի ծանօթ զիտուն Մանակացցայի Կերծաւոր դար գրքէն քանի մը խօսք, որոնք թէկ ուղղուած են միւս քաղաքակիրթ աղգերու, բայց, ոչ ապաքէն, մենք առ հետեւերով անոնց, կ'իւրացնենք

առութիւնն ու արդարութիւնը յաղթանակին, որպէս զի աշխարհին կարգն ու սարքը բարեցնուի, մարդիկ զիրար սիրեն, որչափ կարելի է չարփը խափանուի բարփուլ, սիրով, որպէս զի, վերջապէս, մարդիկ ըստ կարի, ասպին խաղաղ ու երջանիկ կեանք մը պատրաստելով իրենց համար և երանաւէտ կեանքը յափական.

Կարելի չէ հաշտութիւն գոյացնել այս հակառաւթիւնց մէջ, առանց ընդունելու և հաւասարու ինչ որ արգէն Պողիկարպասի աշակերտ Երանոս կը վիայէ Այսնց մասին, և թէկ աւելորդ, հարկ կը համարիմ կրիսութիւնն այն նշանաւոր վկայութիւնն մէկ մասին. ինչպէս, « Քանզի Անոնք յետ Յարութեան Տեսոն » Մերոյ, վերէն գօրութիւն առին. և ամէն բանի վրայ » կատարեալ զիտութիւն ստացան Ս. Հոգիէն, որ իջաւ » անոնց վրայ : Յետոյ իրենց հետ ունենալով Աստու » ծոյ Սւետարանը ցրուեցան երկրիս չորս ծայրերը քու » բովերու երինացին խաղաղութիւնն օրհնութիւնները :»

Վերջապէս, տեւասարանչաց անկեզծութիւնն ու արժանաւաստութիւնը կը չեշտուի նաև իրենց նկարագրերու եղանակին մէջ. ո և է վերապահութիւնն մը, զիտումնաւոր լուսթիւնն մը հետքը երեք չի նշմարուիր Մեծ Վարդապետին կենասպարակին մէջ. զէպքերը կը պատճուին ամենամուրը պարապաներով, ճնունդը՝ ճնճղիւն անեղով, ժամանակով և միջնակեալ մանրամամութեամբ, հրաշքները՝ հրաշագործութեանց վայրերով, ժամանակով և այլ պարապաներով: Ըստ որում՝ այս գէպքերէն շատերը տեղի ունեցան հրապարակին վայրեր և ի ներկայութեան բարեկամներու և թշնամիներու, շատ հեշտ պիտի ըլլար հերքումը և երեւան հանել կարծեցեալ չափազանցութիւններն երե իսկ եւ իսկ եւ նոյնուրեամբ տեղի ունեցած չըլլային անոնք: « Բաղամք են կոչեցեալք և սակաւք ընտրեալք ».

Ենչ թերութիւնն որ անսնք կը ցուցադրեն իրենց վարքին, բարքին ու սկզբունքներուն մէջ։ Տեսէ՛ք ի՞նչ կ'ըսէ ան, սիրան ու հոգին խոպանն ու վայրենի վիճակի մէջ թողլով միայն միտքը մշակելուն մտախն։

« Միտքն ու սիրաը կազմում են մարդկացին աշ» խարհի երկու հաւասար կիսագնդերը։ Բայց ասացէք « խնդրեմ, այժմ մեր կրթութեան մէջ սիրաը որ մասն » է գրաւում և զգացմունքը որ կրթութիւնը այնքան « առաստ է անուններով, թուանշաններով և որոշում « ներավ, նոյնքան աղքատ է զգացմունքով։ Մենք » ամէն բան ենք անում զիտութեան համար և ոչինչ » չենք անում հոգու համար, որ բազգաւորութեան » զիտաւոր գործօնն է, գործօնն է և՛ բարայականու » թեան, և համարձակ կարելի է ասել և՛ ասածա » զիմութեան։ Դուք յետ էք մզել դպրոցներում » կրօնական զիտութիւնները, որովհետեւ ձեր նա » խորդների կրօնը ձեղ երեսում է հնացած մաքին » հակասող, շատ բարի, ընդունենք. բայց ի՞նչ եք » զրել նրա աելլը։ Ոչինչ, ոչինչ և ոչինչ։ Դուք սովոծ » մարդու ձաշի սեղանի վրայից վերցրեք բաժնը որ » ձեր կարծիքով դժուարամարս էք, բայց դուք չմտա » ձեցիք փոխարինել աւելի օգտակար և առողջարար » կերակուրով։ Զմարսուելուց վախենալով դուք զե » բազակացիք քաղցածութիւնը, մոռանալով, որ մենք » չմարսուելուց կարող ենք հիւանդանալ, բայց քաղ- » ցածութիւնից՝ մեռնել»։

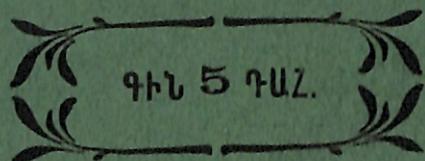

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Դիմ

1. Հայ քարզմանիցները թիւզանդիսնի
մէջ, Պատմական թատերախաղ (ի նպաստ
Իզմիտի կ. Խաչի ընկերութեան)	1,20
2. Ազատութեան իտեալը, թատրերգ.
(ի նպաստ Ռօսոսթոյի կ. Խաչի Արհեո-
սամոցին)	2,20
3. Գրիտոնեութեան մուտքն ի Հայո	5
4. Հայաստանի նախարարները և ի-
րենց բազմակրութիւնը, պատկերազարդ.
(մամուլի տակ)	

Դնումի համար դիմել Պոլիս Գլուխան
(Զամանակար, 25) և Արծիւ (Մարդու-
թար, 22) գրասուհիներն և կամ
նեղինակին՝ Ռօսոսթօ

3671
3672
3673
3674

